

Одеська
обласна бібліотека
для юнацтва

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини
Одеської облдержадміністрації
Одеська обласна бібліотека для юнацтва

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КНИГА НА СЦЕНІ ТА ЕКРАНІ

Методичні поради бібліотекарю

Одеса - 2025

Українська художня книга на сцені та екрані: метод. поради/ Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. б-ка для юнацтва, Наук.-метод.від.; [підгот. Т. М. Петелько; техн. ред. Т.О. Величко; відп. за вип. О. А.Чоловська]. – Одеса, 2025. –28 с.

Книга чи фільм? Це два різних види мистецтва і вони мають різні засоби впливу на користувача: яскрава картинка фільму та переконливі слова книги. Для базового заглиблення у висвітлену тему слід звернутися до першоджерела. Для повного і різнобічного охоплення потрібне ознайомлення з найрізноманітнішими інтерпретаціями.

Методичні рекомендації пропонують форми роботи, які поєднують читання книги та перегляд фільму чи телевистави, короткий огляд фільмів та серіалів, вистав, знятих за творами української класичної та сучасної літератури, а також посилання до інтернет-ресурсів.

Матеріал підготувала Т. Петелько, головний методист НМВ

Відповідальний за випуск: Олена Чоловська

Редактор: Швець Анастасія

Технічне редагування: Тетяна Величко

Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» затверджена Кабінетом Міністрів України від 03 березня 2023 р. № 190-р. визначає особливу важливість підтримки і розвитку читання українською мовою на всій території України.

Під час війни популяризація української книги та читання набула особливої актуальності в роботі бібліотек. Українська література надзвичайно багата на теми, сюжети, ідеї та героїв. Твори української класики часто сповнені історіями війни та національної боротьби.

Багато поколінь вже пережило те, що переживаємо ми зараз. Один з кращих способів зрозуміти, як і чим жили наші предки – почитати класичну українську літературу, або подивитися фільми, зняті за мотивами творів.

Що вибрати - книгу чи фільм? Сьогодні вибір здебільшого падає саме на другий варіант: яскрава картинка, добре підібрані актори та цікавий сюжет, менші витрати часу. Фільм відразу допомагає побачити все в найдрібніших деталях. Та слід зауважити, що екранізація твору – це зазвичай лише уривки найцікавіших епізодів. Адже неможливо втілити у фільм повністю всю книгу. Читаючи книгу вже після перегляду фільму, знаходиш багато нової інформації, деталей та епізодів, про які навіть не згадувалось в екранізації. Саме це може спонукати молодь до прочитання книжки. А також може стати мотивом до дискусії.

Тож, правильніше буде прочитати книгу, уявити всі події та сюжети у себе в голові, а вже потім переглянути фільм.

Сучасні вчителі та бібліотекарі шукають різні форми роботи, щоб активізувати читацький інтерес підлітків. Використання фільмів та їх фрагментів в масовій роботі бібліотек пожвавить будь-який захід, зробить його різноманітнішим, яскравішим, цікавішим, емоційнішим. Через образи та події, які підлітки бачать на екрані, вони можуть створити власну думку – правдиво чи хибно передано акторами задум письменника, чи відповідають екранізовані герої персонажам художнього твору, чи ідея режисера відповідає змісту повісті чи роману.

Бібліотека може стати майданчиком для проведення різноманітних заходів з популяризації українських творів, які були екранізовані. Маючи доступ до інтернету, можна продемонструвати підліткам фільми із архівів українського кіно. У співпраці з вчителями української мови та літератури бібліотека може узгодити та ввести у планування роботи перелік творів для перегляду та обговорення їх з учнями.

Можна запропонувати учням, наприклад, теми: «Українська кінокласика за мотивами творів Тараса Шевченка», «Твори Лесі Українки у світлі рамки сучасного театру», «Михайло Старицький – душа театру», «Іван Франко і український театр», «Втілення творів Миколи Гоголя в театрі і кіно», «Олександр Довженко – одна з найталановитіших і надзвичайно трагічних постатей ХХ ст.», «Герої творів (прізвище автора) в кіно» тощо. Це допоможе школярам в засвоєнні шкільної програми та програми з позакласного читання.

Після демонстрації фільму можна обговорити наступні питання:

- Чи досягнуто цілісності режисерського та письменницького задумів?
- Чи точно передано колорит епохи?
- Чи точно передано образи героїв?
- Що було внесено режисером нового, чого нема у художньому творі?
- Щоб ви хотіли змінити у фільмі? Чому?

Бібліотеки України запроваджують програми та проєкти: «*Книга + кіно: читаємо, дивимся, обговорюємо*», «*Кіноклуб*», «*Кінокласика*», «*Читаємо книги – дивимось фільми*». Мета проєктів – популяризація книги та читання серед підлітків та молоді засобами кіномистецтва. Бібліотечний кінозал – це не тільки перегляд екранізованих творів української художньої літератури, а і знайомство з автором твору, режисером фільму, виконавцями ролей, обговорення, дискусії тощо. Перед кожним переглядом бібліотекар розповідає цікаві факти про створення твору письменником та фільму режисером, про акторів тощо.

Книга є першоджерелом для екранізації. Вона дарує літературному твору «друге життя», адже разом із виходом фільму на екран починається обговорення і самої стрічки, і книги. Іноді після вдалої кіноадаптації виникає бажання прочитати або перечитати книгу. І навпаки: після прочитання – переглянути фільм і переконатись, що герої виглядають саме так, якими намалювала їх уява.

27 березня відзначається Всесвітній день театру, 25 квітня – Всесвітній день книги, а у другу суботу вересня – День українського кіно.

Це нагода розповісти читачам про твори української літератури, які були інсценізовані та екранізовані вітчизняним кінематографом. Багато з них стали шедеврами, які треба дивитися, вивчати й надихатись ними. Книги, які були екранізовані, можна представити на тематичній виставці «Українська класика на екрані», виставці-інсталяції «Книга, яка надихнула кіно».

Також оформити книжкову кінострічку «На екрані–фільм, в бібліотеці–книга», підготувати електронну виставку «Зі сторінок книг на екран».

Доцільно провести цикл заходів під назвою: «Український роман, прочитаний екраном», «Книжка, що стала фільмом», «Екранізація та інсценізація творів українських майстрів художнього слова», акцію «Читайте книги – дивіться кіно!», Бібліоніч «Книга VS кіно» тощо, підготувати презентацію «Від книги до фільму: кращі екранізації творів українських письменників».

Пропонуємо бібліотечні форми роботи з підлітками.

Виставка-загадка «Назвіть фільм, сценарієм до якого була обрана ця книга». Поряд з книгою ілюстрація кадру з фільму, як підказка.

Кіно-подорож «За мотивами української класики». Бібліотекар зачитує уривок з книги відомого українського автора, паралельно на екрані транслюється фільм, знятий за цією книгою. Потім читачі знаходять ці твори на книжковій виставці «Життя книги на екрані».

Вікторина «*Хто автор книги?*». Бібліотекар розповідає короткий зміст фільму, або показує декілька кадрів, демонструє книгу (ім'я автора і назву потрібно закрити). Читачам слід назвати ім'я українського автора, за твором якого знято фільм (вказати назву).

Бесіда-дискусія «*Книга чи фільм: що краще?*». Кіно і література — це два різних види мистецтва. Екранізація є процесом плідної взаємодії та взаємозбагачення кіно і літератури. На питання, що краще – читати книгу чи дивитися екранізацію твору, кожна людина має свою відповідь. Той, у кого є талант читача й багата уява, скоріше за все, візьме книгу в руки. Буде читати, і повертатися в прочитане не один раз. А коли дочитає останню сторінку, то відчує це, як розлуку з другом. Режисер, найчастіше, робить фільм так, як він «побачив» книгу. Тому обирати між фільмом і книгою — те саме, що сперечатись, що краще: живопис чи балет. А от надихнутися на цікаву бесіду-дискусію – саме те!

Бесіду «*Історії, які стали екранізаціями*» можна закінчити грою «*Об'єднай книгу і фільм*». Кінострічка не завжди має таку ж назву, як і книга за якою її знято. Запропонуйте учасникам заходу знайти на картинці пари – книга-фільм.

Бесіда-враження «*І книга, і фільм – вражають!*».

Дайджест «*Ці книги знялися у кіно*».

(Скористайтесь запропонованим у матеріалі оглядом).

Літературна подорож «*Зі сторінок – на екран*».

Кіноурок «*Кіно і українська класична література*».

Кінодебати «*Письменник і фільм*», «*Герої книг у фільмах: очікування та реальність*» (Вибрати фільм, сюжет якого відрізняється від книги).

 Кінокнижна подорож «Від роману до екрану.Цікаві екранізації українських книг».

 Гра «Екранізовані твори». Гру можна провести в 4 раунди:
1. Розминка; 2. Екранізація; 3.Чорна скринька; 4.Крилаті вислови.
Під час гри команди «Бібліомани» і «Кіномани» згадують літературні твори українських письменників та їх екранізації, рекламують книгу і фільм, вгадують автора твору за репліками головних героїв фільмів, вгадують твір за ілюстраціями, кадрами з фільму (музикою чи піснею з фільму) тощо.

 Відеовікторина «Моя улюблена книга на екрані», «З якого фільму?».

 Вечір-портрет класика «Герої книг – герої фільмів».

 Бесіда «П'ятірка екранізованих творів сучасних українських авторів», «Книга + кіно=задоволення».

 Коментовані кіно-відеоогляди «Читаємо українське – дивимосся українське», «Від фільму до книги і навпаки», «Кіно у форматі книги».

 Театралізований захід «Зустрічі з літературними героями». Читачі виступають в ролі головних героїв (акторів), автора твору.

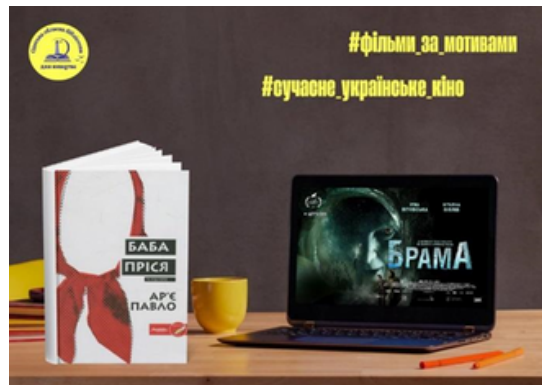
Обласна бібліотека для юнацтва започаткувала ряд проєктів з популяризації читання. Серед них – цикл інтернет-оглядів «Книга. Фільм. Читач». Вони розміщені на сайті бібліотеки в рубриці «На підтримку читання» (підрубрика «Інтернет-огляди»):

<https://surl.li/cclrkunke>

Цикл оглядів можна знайти і за хештегами [#фільми_за_мотивами](#) [#сучасне_українське_кіно](#).

Зокрема можна переглянути: «Світло подолає темряву» про український повнометражний 3D-мультфільм «Мавка. Лісова пісня» від анімаційної студії Animagrad; «Класика, яка заграла новими фарбами» про телесеріал «Спіймати Кайдаша», який є осучасненою інтерпретацією «Кайдашевої сім'ї» Івана Нечуй-Левицького; ««Сірі бджоли»: між рядками роману та кадрами фільму» – екранізація-адаптація першої частини однойменного роману Андрія Куркова; «П'єса Павла Ар'є «На початку і наприкінці часів» vs фільм «Брама»»; «Українська комедія про дружбу, кохання та подорожі» - про фільм «Я, Перемога і Берлін», знятий за мотивами однойменної повісті Кузьми Скрябіна.

Класики української драматургії – Кропивницький, Тобілевич, Старицький відіграли велику роль для українського театру. Вони створили новий репертуар, виховали і згуртували навколо себе цілу плеяду визначних українських акторів.

Так, Михайло Старицький крім оригінальних п'єс, інсценізував багато оповідань і повістей різних письменників. Ним перероблені для сцени гоголівські твори: «Тарас Бульба», «Майська ніч», «Сорочинський ярмарок», «Ніч під Різдво» («Царицині черевички»), а також цілу низку п'єс інших авторів: драму Нечуя-Левицького «Маруся Богуславка», «На Кожум'яках» під новим заголовком «За двома зайцями», «Лимерівна» – драма Панаса Мирного. Він написав лібрето до опер «Тарас Бульба», «Різдвяна ніч» і «Утоплена» та до оперети «Чорноморці», музику до яких створив Микола Лисенко.

Українські театри через повномасштабну війну змінили репертуар, почали відмовлятися від російськомовних вистав. Серед постановок за творами українських авторів – декілька сценічних версій драми І. Франка «Украдене щастя» та «Для домашнього вогнища», «Камінний

господар» Лесі Українки, «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького, «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Верб» за драмою-феєрією Лесі Українки «Лісова пісня», «Україна в огні» Олександра Довженка, «Конотопська відьма» Григорія Квітки-Основ'яненка, «Intermezzo» за новелами Михайла Коцюбинського, «Тигролови» Івана Багряного, «На русалчин Великдень» за казковим сюжетом Бориса Грінченка (в основі лежить опера Миколи Леонтовича, яку композитор не встиг завершити).

Серед вистав про війну, поставлених після початку повномасштабного вторгнення, варто переглянути «Зелені коридори» Максима Голенка за п'єсою Наталки Ворожбит, а також прем'єру 2019 року «Сірі бджоли» за однойменним романом Андрія Куркова.

На сценах театрів можна побачити постановки за віршами Василя Стуса, творами філософа Григорія Сковороди, поем Ліни Костенко.

Одеський академічний український музично-драматичний театр ім. Василя Василька пропонує глядачам виставу «Саша, винеси сміття» (2015), яку написала Наталія Ворожбит, українська письменниця, драматургиня, режисерка та сценаристка. Із класики – «Ніч перед Різдом», «Кайдаші», «Тіні забутих предків». В репертуарі театру і містична комедія «Одруження» за мотивами Гоголя.

У 2021 році відбулася прем'єра вистави «Серце навпіл» за мотивами творів відомої української письменниці Марії Матіос. Виставу створили за новелами «Апокаліпсис» та «12 службів». У центрі сюжету – події минулого століття на прикладі історій декількох українських та єврейських родин. Попри всі обставини головні герої знаходять в собі сили для опору та життя.

Твори Марії Матіос неодноразово ставали основою до постановок на театральних сценах України. У Івано-Франківському національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка ставили вистави «Солодка Даруся», «Майже ніколи не навпаки» та «Нація». На сцені Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Куліша з аншлагом йшла театралізована версія роману «Не плачте за мною ніколи», а у київському театрі оперети – вистава «Москалиця» за однойменним твором письменниці.

Відомо також, що відбувалися постановки за мотивами книг Марії Матіос і на закордонних театральних сценах, зокрема, у Польщі. Там вистава за мотивами «Солодкої Дарусі» збрала кілька гран-прі на популярних театральних фестивалях.

На Івано-Франківщині та Закарпатті тривають зйомки стрічки за повістю Марії Матіос «Солодка Даруся».

Твори української літератури стали джерелом хореографічних інтерпретацій у вітчизняному балетному театрі. Серед них: Т. Шевченко (балети «Лілея», «Оксана», «Відьма»), Л. Українка (балети «Лісова пісня», «Камінний господар», «Досвітні вогні»), І. Франко (балети «Сойчине крило», «Каменярі», опера «Лис Микита»), М. Коцюбинський (балет «Тіні забутих предків»), М. Старицький (балети «Чарівний сон», «За двома зайцями») та інші.

В репертуарі Одеського національного академічного театру опери та балету: «Вій» Миколи Гоголя, «Катерина» за поемою Тараса Шевченка, «Наталка Полтавка» за мотивами однойменної п'єси Івана Котляревського. Концерти «Спадщина.UA» – оперні та симфонічні твори України. У програмі арії, дуети з опер «Богдан Хмельницький», «Назар Стодоля» К. Данькевича, «Украдене щастя» Ю. Мейтуса, «Листи кохання» В. Губаренка, «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Милана» Г. Майбороди, оркестрові твори М. Скорика, А. Кос-Анатольського, Л. Колодуба.

Короткий огляд фільмів та серіалів, котрі варто переглянути кожній українській родині, щоб знати, розуміти, пам'ятати, переказати своїм дітям, онукам та правнукам, аби пам'ятали свою історію.

«**Катерина**» — ліро-епічна соціально-побутова поема видатного українського поета **Тараса Шевченка** присвячена Василю Жуковському на пам'ять про викуп з кріпацтва.

Першою інсценізацією «Катерини» була п'єса-опера С. Карпенка «Катерина Шевченкова» (1860).

Сюжет поеми лг в основу опери «Катерина» українського композитора М. Аркаса (прем'єра — 1899).

Першим фільмом, знятим за сюжетами творів Шевченка, став фільм «Катерина» (1911).

2012 року відбулася прем'єра вистави «Катерина» у Львівському національному академічному українському драматичному театрі імені Марії Заньковецької. Режисер-постановник — Богдан Ревкевич.

У 2014 році молода українська режисерка Наталі Ноєнко за мотивами поеми Тараса Шевченка «Катерина» зняла ігровий короткометражний фільм «...казка про Катерину».

<https://surl.li/wospww>

У 2016 році телекомпанія «Sisters Production» на замовлення телеканалу «1+1» зняла 4-серійний серіал «Катерина» — сучасна мелодрама за мотивами поеми Тараса Шевченка. Автор ідеї та сценарію – Андрій Кокотюха, режисер картини – Андрій Тимченко.

«**Назар Стодоля**» (1936) – україномовний фільм-вистава, історична драма, екранізований за сценарієм Івана Кулика, який був написаний за мотивами однойменної п'єси **Тараса Шевченка**.

«**Наймичка**» — український музичний фільм за мотивами опери Михайла Вериківського. Режисери: Ірина Молостова, Василь Лапокниш. Сюжет фільму базується на однойменній поемі Тараса Шевченка.

<https://bit.ly/4j7J7jZ>

«**Лілея**» (1959) — український фільм-балет, який базується на різних віршах з «Кобзаря» **Тараса Шевченка**. У основі сюжету – історія кохання Лілеї й Степана, що зростали разом.

<https://bit.ly/4ja0X58>

«**Наталка Полтавка**» (1936) — український художній фільм режисера Івана Кавалерідзе, знятий за п'єсою **Івана Котляревського**. Фільм поновлено у 1969 році на кіностудії ім. О. Довженка.

Твір про прекрасну душу народу і його щедre серце, світлий розум і гірке безталання. Письменник критично засудив тодішнє суспільство: хабарництво, обдурювання, зверхність багатих над бідними та ін. Автор використав невичерпні скарби народної розмовної мови і пісенної творчості.

<https://bit.ly/44xE mee>

У 1978 році відзнятий телефільм-опера – екранізація однойменної опери (1889) українського композитора Миколи Лисенка. А перша театральна постановка п'єси «Наталка Полтавка» відбулася ще у 1819 році.

За п'єсою Івана Котляревського «**Москаль-чарівник**» зняті стрічки 1909, 1911 і 1995 років.

Український комедійний фільм режисера Миколи Засєєва-Руденка 1995 року: <https://bit.ly/42siPRB>

«**Мартин Боруля**» (1953) - українська комедія за мотивами трагікомедії **Івана Карпенка-Карого** «**Мартин Боруля**». Фільм-спектакль Київського державного українського драматичного театру ім. І. Франка. Режисер спектаклю — Гнат Юра, режисер фільму — Олексій Швачко.

<https://bit.ly/3Y2F6Eh>

Повість «Земля» О. Кобилянської було інсценізовано у Чернівецькому українському музично-драматичному театрі імені О. Кобилянської.

За повістю «Земля» у 1954 році було створено однойменний художній фільм.

Повість «Земля» висвітлює одвічні проблеми — людини і землі, злочину й кари, батьків і дітей.

<https://bit.ly/4cEIeMS>

«**Зачарована Десна**» (1956) — автобіографічна повість **Олександра Довженка**, класика світового кіно, фундатора українського поетичного кіно, письменника, драматурга, художника-карикатуриста, режисера. В списку найкращих фільмів усіх часів займає 12 місце.

В 1964 році повість екранізована Юлією Солнцевою. Фільм приніс Олександру Довженку світову славу. Він складається з двох частин: у першій розповідається про дитячі роки Олександра Довженка в рідному селі на Чернігівщині; у другій наведені спогади та міркування немолодого полковника, який в ході німецько-радянської війни звільняє рідне село. «Земля» вважається справжнім гімном праці, землеробству і людині. Проста, але дуже драматична історія селянської родини в епоху колективізації.

<https://bit.ly/3Y2sf57>

«**Україна в огні**» — кіноповість **Олександра Довженка** розповідає про страшні події, які з волі Сталіна та Гітлера розгорнулися в Україні. Він про незламність сили і непохитність духу нашого народу, здатність до визвольної боротьби і впевненість у перемозі над ворогом (за словами самого автора). Твір дуже щирий і правдивий. В 1944 році Сталін заборонив його і у Довженка почалися проблеми із владою.

Фільм «**Незабутнє**» («**Україна в огні**») (1967) був поставлений дружиною Довженка – Юлією Солнцевою через десять років після смерті автора. Фільм лаконічний, але виразний в деталях. Він поєднує чорно-біле і кольорове зображення так, як поєднуються світлі і темні смуги у житті.

<https://bit.ly/44usD07>

«**Украдене щастя**» (1956) – екранізація п'єси **Івана Франка**. Любовний трикутник Микола-Ганна-Михайло – це пристрасна історія про неможливість побудови свого щастя на чужому нещасті. Одвічна драма кохання і ревності розгортається на фоні мальовничої природи карпатських гір XIX століття.

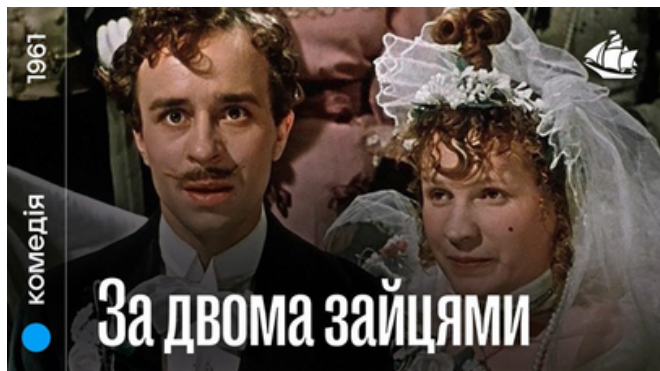
<https://bit.ly/3YvYgCE>

У 1984 році на студії «Укртелефільм» за мотивами драми Івана Франка знято двух серійний міні-серіал «Украдене щастя» (режисер Юрій Ткаченко).

На сцені Київського державного українського драматичного театру ім. І. Франка «Украдене щастя» можна подивитися у новій версії Дмитра Богомазова.

<https://bit.ly/3Yvb24g>

«**За двома зайцями**» (1961) – український художній комедійний фільм. Кінострічка знята за мотивами однойменної комедійної п'єси **Михайла Старицького**. Сценарій та постановка Віктора Іванова.

Первинна версія фільму була україномовною і лише цирюльник Свирид Голохвостий розмовляв суржиком, чим підкреслювалася його недолугість.

За сюжетом, збанкрутілий цирюльник, Свирид Голохвостий, вирішує розбагатіти завдяки вигідному шлюбові з багатю міщанкою Пронею Сірко. Голохвостий залицявся водночас і до бідної дівчини-красуні Галі. Але народ знає: «за двома зайцями побіжиш, жодного не спіймаєш».

<https://surl.li/lnifqa>

«**Лісова пісня**» (1961) — художній кінофільм режисера Віктора Івченка, створений за мотивами драми-феєрії «Лісова пісня» **Лесі Українки**.

«Лісова пісня» написана Лесею Українкою за 2 роки до смерті. У «Лісову пісню» поетеса вклала усю свою тугу за повноцінним людським існуванням, тугу за «справжнім життям».

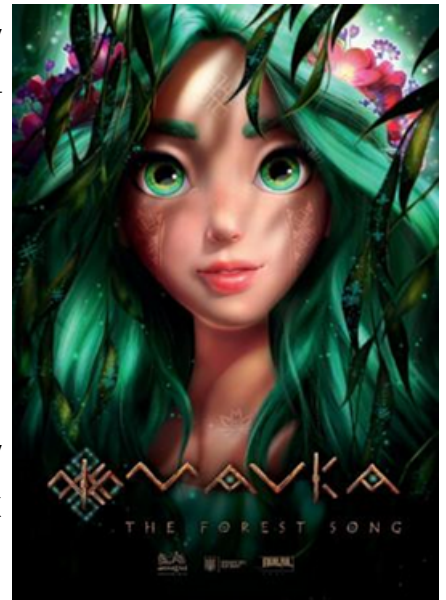
Особливо актуальним фільм є зараз, коли людина губиться серед додатків на своєму телефоні.

<https://surl.li/lyhydzm1>

«**Лісова пісня. Мавка**» (1980). Режисер **Юрій Іллєнко**.

«**Мавка. Лісова пісня**» — анімаційна казка, створена за мотивами твору Лесі Українки. Режисери: Олександра Рубан і Олег Маламуж.

Стрічка розповідає про взаємодію та протистояння двох світів — чарівного лісу та світу людей. Головна тема, як і в класичному сюжеті, — кохання між Мавкою та селянином Лукашем. «Мавка. Лісова пісня» став першим українським мультфільмом, який здобув міжнародне визнання. Його показували на екранах у 148 країнах, а загальні касові збори перевищили позначку в 20 мільйонів доларів. Історія озвучена 32 мовами. В Україні до створення «Всесвіту Мавки» долучилися понад 30 національних брендів.

<https://surl.li/yzojyb>

«**Тіні забутих предків**» (1964) — український художній фільм режисера Сергія Параджанова, екранізація однойменної повісті **Михайла Коцюбинського**.

Зйомки фільму здійснювалися в справжніх гуцульських хатах та околицях села Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області. Саме тут Михайло Коцюбинський написав свою повість.

Фільм про нещасливе кохання Івана Палійчука та Марічки Гутенюк. Їхні сім'ї ворогували десятки літ. Така собі масштабна варіація прочитання історії Ромео та Джульєтти, тільки з поправками на українську ментальність. Фільм приніс режисеру Сергію Параджанову світову популярність.

<https://surl.li/lilskhook>

За творами М. Коцюбинського були зняті також фільми: «Дорогою ціною» (однойменний), «Коні не винні» («Друге «Я»»), «Подарунок на іменини» (однойменний), «Fata Morgana» (Марево про землю) (однойменний) та фільм «Кривавий світанок».

«Безталанна» (1966) - фільм-вистава Івано-Франківського національного академічного драматичного театру імені Івана Франка за п'єсою **І. Карпенка-Карого**. Це історія з життя українського села. Характери, мораль, любов, пристрасті, доля – все зав'язується в драматичний вузол, який складно розплутати.

<https://surl.lilishvww>

«Камінний хрест» (1968) – перша спроба екранізації творів **Василя Стефаника**. Сценарій за новелами Стефаника написав поет Іван Драч. Крім «Камінного хреста» були використані мотиви ще двох новел Стефаника: «Злодій» та «Похорон». Режисер фільму Леонід Осика майстерно адаптував новели до екрана. Він одним із перших режисерів порушив таку важку для нас тему — еміграцію українців. У центрі сюжету — трагічна доля старого ґазди Івана Дідуха, який вимушено покидає свій дім і вирушає на чужину в пошуках щастя. В пам'ять про себе Іван встановлює на горбі, який обробляв усе життя, витесаний власноруч кам'яний хрест. Тепер він сам має нести «свій хрест». Фільм актуальний і досі.

«Вечір на Івана Купала» (1968) за творами Миколи Гоголя. Це режисерський дебют Юрія Іллєнка. Вже на початку фільму у титрах Юрій Іллєнко попереджає глядача, що його версія «Вечора...» увібрала різні варіації українських казок і зберегла лише мотиви літературного першоджерела.

Фільм розкішний, багатозначний та непростий. Режисер зміг відбудувати в межах одного фільму цілий світ, де реальність і небилиці існують пліч-о-пліч, мрії та пророцтва збуваються, навіть кара за заподіяне зло насправді існує — в самій душі людини, яка його вчинила.

«Конотопська відьма» — сатирично-фантастична повість українського письменника **Григорія Квітки-Основ'яненка**.

Дія відбувається в Україні у XVIII столітті. Сотник невеликого міста Конотоп, що закоханий в дівчину Олену, заради своєї мрії готовий на все. Знаючи це, писар намагається підставити свого начальника, аби зайняти його місце.

Екранізації:

1987 — «Конотопська відьма», фільм-спектакль.

1990 — «Відьма», фільм режисерки Галини Шигаєвої.

<https://surl.li/papcms>

«Конотопська відьма» Григорія Квітки-Основ'яненка не втратила актуальності. Навпаки, останнім часом ця повість користується чималим інтересом з боку режисерів.

У 2024 році компанія FILM.UA випустила фільм-горор «Конотопська Відьма». Це фільм жахів. На створення фільму творців надихнув образ відьми з давньоукраїнських легенд та вірування у надзвичайні здібності українських жінок, а також реальна історія жительки Конотопу, що трапилась на початку повномасштабного вторгнення. Погрожуючи тим, що «в Конотопі кожна друга – відьма», - вона безстрашно кляла російського солдата, який вдерся на танку до її рідного міста.

«Сватання на Гончарівці» (1958) - український комедійний художній фільм режисера Ігоря Земгано, відзнятий за п'єсою **Г. Квітки-Основ'яненка**. Красуню Уляну батьки хочуть віддати за дурня Стецька, але її серце належить кріпаку Олексію. Народні звичаї, велика кількість народних пісень допомагають глядачу зробити веселу подорож у минуле.

<https://surl.li/ybhazr>

<https://surl.li/yfsxwr>

«Шельменко» (1971) – комедія за п'єсою **Г. Квітки-Основ'яненка**, режисер Віктор Іванов.

«Пропала грамота» (1972) – український художній фільм кінорежисера Бориса Івченка, частково заснований на однойменному оповіданні **Миколи Гоголя**. Сценарист Іван Драч. У порівнянні з однойменним оповіданням Гоголя, сценарій фільму є практично окремим твором.

Фільм атмосферний, колоритний, яскравий. Зірковий склад акторів на чолі з Іваном Миколайчуком, який є не лише виконавцем ролі козака Василя, а й фактичним співрежисером фільму.

«**Вавилон-XX**» (1979) - радянський художній фільм, романтична притча за мотивами роману **Василя Сидоровича Земляка** «**Лебедина зграя**».

Іван Миколайчук виступив сценаристом, режисером, актором і навіть композитором у фільмі «Вавилон XX».

Письменниця Марина Гримич назвала «Вавилон-XX» «архетипічним фільмом, твором, в якому закодовано всю базову інформацію про українців». Там є усе: любов і смерть, гріх, специфічний народний гумор та мандрівний народний філософ із цапом Фабяном, класичний фольклорний сюжет «пошуку старовинних скарбів».

«**Пригоди козака Енея**» (1969) - мультфільм за мотивами поеми «**Енеїда**» **Івана Котляревського**. Режисер: Ніна Василенко.

У 1991 році Володимир Дахно створив повнометражний анімаційний фільм «**Енеїда**» за мотивами однойменної поеми **Івана Котляревського**. Автор сценарію - Юрій Аліков. Мультфільм є гумористичною оповідкою про те, як козак Еней пройшов довгий шлях, повний курйозних ситуацій, битв і дивовижних відкриттів, і в кінці заснував Римську Січ.

<https://surl.li/yamovb>

«**Мина Мазайло**» (1991) - український комедійний 2-серійний міні-серіал-вистава режисера Сергія Проскурні, знятий за однойменним сатиричним твором українського драматурга покоління «розстріляного відродження» **Миколи Куліша**.

Дія відбувається в часи українізації, кінець 1920-го року. Українець з Харкова Мина Мазайло вирішив змінити своє українське прізвище на російське - Мазенін. Що з цього вийшло? Тема вистави актуальна і сьогодні.

<https://surl.li/wdjsov>

Фільм режисера Олеся Янчука «**Жовтий князь**» (1991) знято за мотивами однойменного роману **Василя Барки**.

Роман «Жовтий князь» присвячений Голодомору 1932–1933 років. Екранізація 1991 року вперше розкрила в кіно злочини сталінсько-більшовицького режиму проти народу України.

Письменник у ті роки не був на селі, але він зберіг точні спогади брата, родину якого не оминули тортури голодом. Письменник протягом 25 років ретельно збирав розповіді очевидців Голодомору, що дало ґрунт для широких літературних узагальнень.

«**Сад Гетсиманський**» (1993) — український 4-серійний телефільм режисера Ростислава Синька за мотивами однойменного роману **Івана Багряного**. Фільм про роки репресій в Україні у 1930-ті роки.

<https://surl.li/yjpjon>

«**Кайдашева сім'я**» (1993) — український фільм Володимира Городька, екранізація однойменної повісті **Івана Нечуя-Левицького**.

Повість «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького - це поєднання картин побуту селян XIX століття і сатиричне зображення родинного конфлікту. Сімейка Омелька то мирились, то сварились. Але «сіль» повісті в тому, що найрідніші люди можуть стати ворогами, якщо не докладати зусиль для збереження стосунків.

<https://surl.li/lamwsuh>

«**Спіймати Кайдаша**» - український серіал, знятий за мотивами повісті **Івана Нечуя-Левицького** «**Кайдашева сім'я**». Режисер: Олександр Тіменко. Автори телепроєкту показали сучасних Кайдашів, зобразивши їхнє життя з 2005 до 2014 років. Тут можна побачити блискучий український гумор, побут села та, звісно ж, одвічну проблему батьків та дітей.

<https://surl.li/lhnrjhb>

«**Тигролови**» (1994) — український художній фільм режисера Ростислава Синька, знятий за однойменним романом **Івана Багряного**.

Фільм «Тигролови» є продовженням оповіді про долю героя 4-серійного мінісеріалу «Сад Гетсиманський», який тікає з потягу, котрим його мали доправити до сибірського концтабору. Він потрапляє в українське поселення, де його переховують. Там зустрічає своє кохання.

<https://surl.li/smezig>

«**Чорна рада**» (2000) — український художній історичний фільм за романом українського письменника **Пантелеймона Куліша**.

Фільм складався з 9 серій. Але був переформатований, 70% його з невідомих причин було вирізано. Згодом відбулася ще третя трансформація фільму (вірніше, його скороченої версії): він був розбитий на 4 серії та перекладений російською мовою. В українському кінопрокаті була збережена назва «Чорна рада», для російського – перейменований на «Запорізьку Січ» і датований 2009 роком. Останні 2 версії фільму існують паралельно.

Після смерті Б. Хмельницького загострюється боротьба за гетьманську владу між Якимом Сомком та Іваном Брюховецьким, кульмінацією запеклого політичного протистояння стає Чорна рада (1663 р.). На тлі політичних інтриг, несподіваних союзів і зрад розгортається інша сюжетна лінія – любовна... Масштабні батальні сцени, мальовничі національні костюми, відомі й улюблені актори роблять фільм привабливим для глядачів.

<https://surl.lilijkagj>

Фільм «**Іван Сила**» знято за пригодницькою повістю дитячого письменника **Олександра Гавроша** «**Неймовірні пригоди Івана Сили**». Вона розповідає про пригоди неперевершеного силача Івана Сили. Прототипом головного героя повісті став легендарний закарпатський богатир Іван Фірцак, який об'їздив півсвіту, виступаючи в цирку, а у 1928 році заслужив звання найсильнішої людини планети. Екранізація за повістю вийшла доброю і світлою, саме для сімейного перегляду.

У 2013 році на основі цієї повісті було знято фільм (режисер Віктор Андрієнко).

Роман «**Століття Якова**» **Володимира Лиса** - це своєрідний епос-біографія одного поліського українця, який за свій столітній вік пережив п'ять держав: Російську імперію, УНР, Польщу, гітлерівську Німеччину, сталінський СРСР та дожив до держави Україна.

Сюжет має дві паралельні лінії: перша стосується молодих років Якова, а друга – розгортається у сучасності. Історія героя розвивається паралельно з історією країни, адже він бере участь у важливих подіях і переломних моментах. А ще вона спонукає переосмислити пріоритети та почати цінувати кожну мить у житті.

У 2016 році за романом було знято однойменний серіал, сценаристом якого став Андрій Кокотюха, а режисером – Бата Надіч.

Володимир Лис зазначив, що у фільмі спрощено багато сюжетних ліній, хоча він є динамічним, а також зникло використання діалекту Західного Полісся. Загалом автор роману відзначив, що фільм його зацікавив, хоча деякі сцени змінено.

<https://surli.cc/vjniyw>

Фільм **«Сторожова застава» (2017)** знято за мотивами однойменного роману **Володимира Рутківського**. Режисер Юрій Ковальов.

Історія про сучасного школяра Вітька, який через загадковий портал часу потрапляє у минуле — на тисячу років назад. Там воїни, майбутні богатирі, охороняють заставу, здолати яку прагнуть половці, і допомога Вітька виявляється дуже слушною. На екрані роман Володимира Рутківського став симпатичною доброю українською казкою.

Уже культова п'єса **Павла Ар'є «На початку і наприкінці часів»** збагатила не тільки українську літературу, а ще й театр та кіно. При цьому всі три версії сприймаються як самобутні твори.

Вистави з'явилися в театрах України і за кордоном у 2014 році. Найвідоміша театральна постановка – «Сталкери», яку зрежисував Стас Жирков у 2015 році. У 2017 році п'єса отримала успішну екранізацію Володимира Тихого під назвою **«Брама»**.

Історія розгортається навколо родини, яка живе в Чорнобильській зоні відчуження. Головна героїня баба Прися (це Ірма Вітовська) отримує містичне попередження про особисту катастрофу, яка станеться найближчим часом, і якій треба запобігти. Фільм здобув майже одностайне визнання серед українських кінокритиків, проте серед думки глядачів щодо стрічки дуже розділилися.

«Червоний» (2017) - фільм зняли за мотивами однойменної книги письменника **Андрія Кокотюхи**. Режисер - Заза Буадзе.

За сюжетом, до підрозділу НКВС потрапляють два українці: воїн УПА Данило Червоний та пілот Віктор Гуров, якого вважають дезертиром. Чоловіки мають кардинально різні думки щодо політики. Та їх об'єднує одне: обидвоє повинні пройти крізь каторги, допити та нелюдські умови ув'язнення. У фільмі трохи змінено сюжет, у тому числі і фінал.

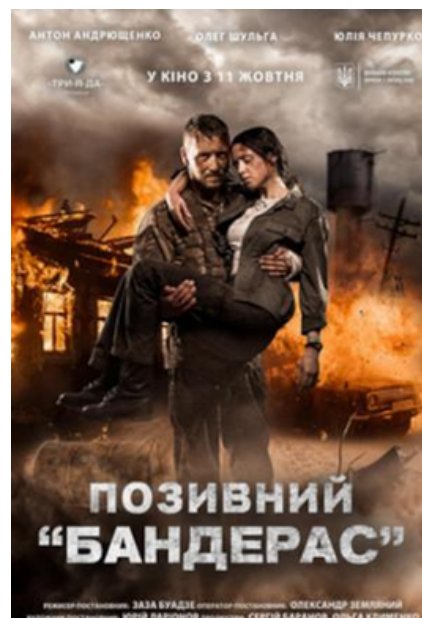
«Дике поле» (2018) — гостросюжетний українсько-нідерландський фільм, екранізація роману **«Ворошиловград»** українського письменника **Сергія Жадана**.

Режисер Ярослав Лодигін та автор першоджерела ще до початку зйомок домовилися, що книгу та фільм варто розмежувати, оскільки це два різні види творів, і книгу «слід залишити позаду». Фільм позбувся сюрреалістичності роману, але зберіг жваві діалоги та несподівано залунав джазом.

За сюжетом, Герман повертається до рідного Старобільська, що на Донбасі. Та його візит був вимушений: старший брат безслідно зник, а на сімейний бізнес — стару бензоколонку — зазіхають ті, хто захоплює шматок за шматком землю. Тому Герману доводиться вступати у боротьбу.

Фільм **«Позивний «Бандерас»» (2018)** - це чи не найперший український війсьний бойовик. Режисер Заза Буадзе.

Фільм створений за книгою **Сергія Дзюби та Артемія Кірсанова** «Позивний «Бандерас»». Основою слугували щоденники Сергія Башкова, нацгвардійця з позивним «Індіанець» та інших воїнів 93-ї бригади. Книга базується на реальних подіях, що відбувались у вересні 2014 року в зоні АТО.

«Захар Беркут» (2019) за однойменною повістю **Івана Франка**.

Відома повість Івана Франка в руках українця Ахтема Сеїтаблаєва та іноземця Джона Вінна стала голлівудським блокбастером. Історія про боротьбу у XIII столітті українського карпатського племені проти нашествия монголів.

Можна довго сперечатися, чи є вдалою екранізація, хвалити декорації і батальні сцени, лаяти пафосність діалогів і сюжетні дірки. Та, зрештою, стрічка чітко промовляє кожному глядачу: «У свободі моя сутність».

«**Чорний ворон**» (2019) - історична драма, яка була знята на основі книги **Василя Шкляра** «**Залишенець**». Режисер: Тарас Ткаченко.

Патріотичне кіно чітко відокремлює чорне від білого, одягаючи «своїх» і «чужих» у різний одяг і прописуючи їм репліки різною мовою. Також у кіно додали закадровий голос Василя Шкляра, який розказує історичне тло подій, що незабаром з'являться на екрані.

Головний герой — офіцер армії УНР Іван, якого часто кличуть Вороном. Він прагне почати нове життя з вагітною дружиною, тому переїжджає з нею на хутір недалеко від міста Кам'янка. Однак вже на вокзалі подружжя розуміє, що втекти від війни їм не вдасться: до міста прибув цілий полк на чолі з чекістом Євдокимовим. Події розгортаються так, що Ворон має зробити вибір — терпіти ганьбу і насильство заради ілюзії миру, чи самому приєднатися до повстанців. Сьогодні ця історія стає відображенням історій тисяч українських воїнів, готових битися за незалежну країну. Це історія, якою захоплюється молодь.

Роман «**І будуть люди**» (2020) - український драматичний серіал-епопея, екранізація однойменного роману **Анатолія Дімарова**. Режисер проєкту Аркадій Непиталюк.

Україна на початку минулого століття стояла перед важкими випробуваннями: перша світова війна, революції, прихід радянської влади та страшний Голодомор. Роман «І будуть люди» реалістично показує життя та побут того часу на прикладах 12 головних героїв. Кожен з них стикається зі світовими проблемами й водночас переживає особисті драми. Їхні проблеми й тривоги нам дуже знайомі. Разом з головними героями глядач переживатиме страх, смерть, любов, втрати, розчарування.

<https://surl.li/gxefmw>

Кіноповість **«Наші котики» (2020)** — це трагікомічна розповідь про пригоди бійців АТО, створена за мотивами сценарію однойменного фільму режисера Володимира Тихого, який він написав у співавторстві з **Валерієм Пузіком**. Події розгортаються на початку гарячої фази війни на сході України. Історії головних героїв з позивними Літо, Професор і Грін доброволець Валерій Пузик узяв з реального фронтового життя.

«Чому я живий» (2021) — фільм українського режисера Віллена Новака знятий за мотивами автобіографічного оповідання **«Тепер я турок, не козак» Євгена Митька**, який пережив німецьку окупацію в Маріуполі.

Зйомки фільму проходили в Одесі та Одеській області, зокрема, у селі Ковалівка Одеського (Біляївського) району. Фільм знятий у жанрі трагікомедії. Розповідь ведеться від імені 9-річного хлопчика Женьки.

Маріуполь. Друга світова війна. Українка Фрося та єврей Льончик мріють одружитися. Батько Фросі проти такого шлюбу. Народження дитини, яке припадає на перший день війни, змінює життя героїв назавжди.

Окупація, розстріли, переслідування євреїв, доноси сусідів, свавілля і жорстокість — як це може пережити людина? Як вберегти дітей, як зберегти себе, свою віру і кохання?

Павло Паштет Белянський «Я працюю на цвинтарі» - короткі, але проникливі історії про життя та смерть очима працівника ритуальних послуг. Павло написав книжку після кількох років роботи на кладовищі — він був співвласником контори з виготовлення пам'ятників.

На основі цієї збірки у 2021 році було зроблено популярний однойменний фільм, що зацікавлює своєю іронічною манерою оповіді і непересічним сюжетом. Режисер Олексій Тараненко.

Фільм **«Сірі Бджоли» (2024)** за мотивами однойменного роману **Андрія Куркова** визнаний найкращим українським повнометражним ігровим фільмом Національної конкурсної програми XV Одеського міжнародного кінофестивалю. Стрічка заснована на першій частині роману «Сірі бджоли» Андрія Куркова. Режисер та автор сценарію — Дмитро Мойсеєв.

Фільм розповідає про тих, хто живе сьогодні на сході України. Двоє головних героїв-пенсіонерів, «ворогів дитинства» живуть лише вдвох у «сірій зоні» поблизу лінії фронту в невеличкому селі без електроенергії. Вони намагаються впорядкувати життя в небезпечній місцині, але все руйнується, коли в селі з'являється російський снайпер.

Любителям українських мелодрам пропонуємо для перегляду:

«Гудзик» (2008) за однойменною книгою Ірен Роздобудько. Режисер Володимир Тихий.

Мелодрама «Гудзик» – історія кохання, що розтягнулася на довгі роки і ніяк не відпускає героїв. Нерозділені почуття, випадкові зустрічі, трагічні події – усе це тут. В цьому динамічному сюжеті кожен може побачити щось своє.

Роман бестселер **Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону»** адаптовано в теле-серіал **«Кава з кардамоном»**.

Перед глядачем розгортається захоплива історія забороненого кохання у Львові XIX століття. Молода дівчина віддає серце одруженому польському шляхтичу. Для дівчини це перше кохання, а для шляхтича, можливо, останній шанс на щастя. Закохані долатимуть різноманітні труднощі, щоб залишитися разом та змінити свої долі.

«Віддана» (2020) – фільм, створений за мотивами роману «Фелікс Австрія» Софії Андрухович.

«Віддана» – перший повнометражний фільм Христини Сиволап і водночас дебют у кіно Софії Андрухович.

Це історія про Станіслав (Івано-Франківськ) початку XX століття та складні форми кохання. Доктор Анґер втрачає дружину в пожежі, але рятує двох дівчат — свою дочку Аделю та дочку служниці Стефанію. Проходить 25 років, дівчата виростають та залишаються нерозлучними. Питання, хто вони одна одній — сестри, подруги чи служниця з господинею?

Стрічка вийшла несхожою на першоджерело — без тонкого психологізму роману, але яскрава. Гарне вбрання, вишукані страви та нескінченні прогулянки — естетика серіалу заводить з перших хвилин перегляду. І саундтреки від «Один в каное», Тіни Кароль та Юлії Саніної.

Українські фільми, зняті за мотивами творів української літератури, можна знайти за посиланнями:

Вікіпедія надає перелік екранізацій українських літературних творів:

<https://surl.li/bnnzft>

ТОП-25 фільмів, які допоможуть засвоїти шкільну програму з української літератури: <https://surl.li/whujov>

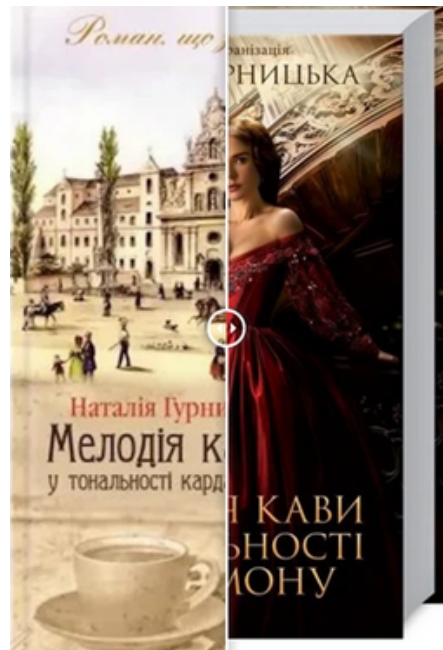
15 фільмів за мотивами творів української літератури: <https://surl.li/qffeju>

Екранізації літературної класики: <https://surl.li/lolsyj>

Твори українських письменників у кіно й на сцені театру опери та балету» Презентація: <https://surl.li/jbijfi>

Українські фільми різних епох можна подивитись в онлайн-кінотеатрі Національного центру Олександра Довженка, який є найбільшим архівом українського художнього кіно. Дивитись українську кінокласику можна тут: <https://surl.li/xtfbcj>

Кіно робить літературний твір популярнішим, а література живить кіно добрими історіями. Саме тому дуже часто після виходу фільму книжка, за якою він був поставлений, видається ще раз з кінообкладинкою. Наприклад, «Захар Беркут» І. Франка, «Століття Якова» Володимира Лиса, «Сторожова застава» Володимира Рутківського, «Червоний» Андрія Кокотюхи, «Ворошиловград» Сергія Жадана, «Чорний ворон» В. Шкляра, «Фелікс- Австрія» С. Андрухович, «Неймовірні пригоди Івана Сили» Олександра Гавроша та інші: <https://surl.li/amfygj>

І у фільму, і у книги є багато прихильників. Якщо хочете побачити картину, яку створив письменник, - читайте книги, уявляйте, аналізуйте. Якщо хочете порівняти своє бачення твору з іншими - дивіться фільм. Історії відрізняються, а тому це підкуповує і прочитати, і подивитись. А ще цікавіше – потім поділитися своїми враженнями.

Методичні поради бібліотекарю

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КНИГА НА СЦЕНІ ТА ЕКРАНІ

Матеріал підготувала Т. Петелько, головний методист НМБ

Відповідальний за випуск: Олена Чоловська

Редактор: Швець Анастасія

Технічне редагування: Тетяна Величко

Одеська обласна бібліотека для юнацтва

м. Одеса, вул. Ак. Корольова, 46

Тел: (048) 747-22-42; +38(063) 440-37-85

<https://mayakovka.od.ua/>

Е-mail: oubim@ukr.net

oubim.nmv@gmail.com